

UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
INSTYTUT PEDAGOGIKI
ZAKŁAD FILOZOFII WYCHOWANIA I EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

MIASTO CHOJNICE

serdecznie zapraszają
w dniach

23 i 24 października 2017 r.
na

I OGÓLNOPOLSKĄ KONFERENCJĘ NAUKOWĄ

Pod patronatem:

Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Marszałka Województwa Pomorskiego
Starosty Powiatu Chojnickiego

na temat

Człowiek na drodze od totalitaryzmu do wolności.
Józefa Tischnera odczytania pedagogiczne

KOMITET NAUKOWY KONFERENCJI:

Prof. dr hab. Tadeusz Gadacz
Prof. dr hab. Urszula Ostrowska
Prof. dr hab. Krzysztof Wieczorek
Prof. Krzysztof Stachewicz
Dr hab. Jarosław Jagiełło prof. UPJP II
Dr hab. Waldemar Kmieciowski prof. WSH Leszno
Dr hab. Hanna Kostyło prof. UMK Toruń
Dr hab. Piotr Kostyło, prof. UKW - Przewodniczący
Dr Arseniusz Finster
Dr Krzysztof Skorulski

KOMITET ORGANIZACYJNY:

dr Anna Baranowska

dr Janusz Chyła

dr Kazimierz Czerwiński

dr Ewa Drzazgowska

dr Rafał Maliszewski

dr Magdalena Wędzińska

dr Przemysław Zientkowski - Przewodniczący

Człowiek na drodze od totalitaryzmu do wolności. Józefa Tischnera odczytania pedagogiczne

Ksiądz Józef Tischner był myślicielem pytającym o sens ludzkiego życia w wymiarze społecznym. Wielkie pytania dziewiętnastowiecznej filozofii niemieckiej, które nadały kierunek współczesnemu myśleniu kontynentalnemu, pociągały Tischnera jako filozofa i obywatela aktywnie zaangażowanego w działalność społeczną. Pociągał go namysł nad historią, nad zmianami, jakie w niej zachodzą, a także nad wzrostem lub degradacją ludzi, którzy są przez tę historię wciągani w wir wydarzeń. Interesowała go dialektyka, zwłaszcza odnoszona do ludzkiego losu w wymiarze społecznym, jak również pytanie o to, w jaki sposób, o ile w ogóle, w tym ciągłym dzianiu się i nakładaniu na siebie wydarzeń, możliwe jest ocalenie wartości. Przypatrywał się temu wszystkiemu z uwagą mędrca, który nie jest skory do zbyt szybkiego oceniania zdarzeń, a także zdaje sobie sprawę z tego, że wielu zdarzeń nie sposób w ogóle jednoznacznie ocenić, ani teraz, ani w przyszłości.

W swoich wykładach Józef Tischner dystansował się zarówno wobec klasycznej myśli arystotelesowsko-tomistycznej, jak i wobec anglosaskiego utilitaryzmu. W pierwszej krytykował odnoszenie tradycyjnych kategorii orzekania o bycie do człowieka, w drugim, jak się wydaje, uwierała go powierzchowność w podejściu do kwestii antropologicznych. Szukał własnej drogi ujmowania i wyjaśniania złożonych losów ludzi i w tym poszukiwaniu obficie odwoływał się do szeroko rozumianego egzystencjalizmu, nie tylko chrześcijańskiego. Wielokrotnie podkreślał, że myślenie w drugiej połowie XX wieku musi zwracać się ku nowym podstawom, że po Auschwitz i Kołymie ocalenia człowieka trzeba szukać w powrocie do wartości.

Prezentowany przez Józefa Tischnera świat nie był prosty, a to dlatego, że był on tworzony przez ludzi, których życie również nie było proste. Tę złożoność Tischner starał się rozjaśniać, tłumaczyć, oswajać. Nie był rewolucjonistą, choć był przekonany, że wolność jest szczególnie ważną wartością. Z wnikliwością i odwagą zauważał, że zniewolenie nie wynika jedynie z przymusu, groźby lub podstępów stosowanych przez jednych wobec drugich, ale także może mieć i często faktycznie ma swoje źródła w lenistwie i gnuśności zniewolonych ludzi, w pewnego rodzaju przyzwoleniu na to, by nie być wolnym, co więcej, w pewnej wygodzie, jaka może łączyć się z tym stanem. Tym samym zauważał, że wolność dla niektórych nie jest darem upragnionym, ale nieszczęsnym. Religijnym odniesieniem dla tak rozumianej wolności i zniewolenia mogłaby być opowieść z Księgi Wyjścia o wyzwoleniu Izraelitów z niewoli egipskiej, zaś odniesieniem filozoficznym – *Ucieczka od wolności* Ericha Fromma..

W tym obszarze dociekań Józefa Tischnera ważnym pojęciem było pojęcie *homo sovieticus*. Nie on był jego autorem, przejął je od rosyjskiego myśliciela i opozycjonisty Aleksandra Zinowiewa, który w ten sposób określał nowy gatunek człowieka – człowieka uformowanego przez komunizm. Przenosząc to pojęcie na grunt polskiej rzeczywistości i nadając mu nieco odmienny sens, Tischner uznał jego poznawczą płodność, zdolność do uchwycenia istoty ambiwalentnego podejścia wielu naszych rodaków do wolności. To, że Tischner posługiwał się właśnie tym pojęciem, świadczyło o jego odwadze i realizmie w podejściu do złożonych problemów jednostki i społeczeństwa u progu zmian, jakie zostały zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku. *Homo sovieticus*, zarówno żyjąc w komunizmie, jak i wychodząc z niego, nie był spragniony wolności, ale uznania; uznania, które dotychczas było mu gwarantowane przez państwo, a dokładniej przez stosunki pracy, które państwo to tworzyło i uzasadniało. Tracąc to uznanie, zwracał się z tęsknotą do minionych czasów, w których co prawda niewiele miał, ale to, co miał, było mu gwarantowane.

Zapraszamy do podjęcia namysłu nad intelektualnym dziedzictwem Józefa Tischnera, zwłaszcza nad jego koncepcją wolności i zniewolenia. Proponujemy odczytanie pedagogiczne tego dziedzictwa, to znaczy postawienie pytania o rolę pedagogów, psychologów, nauczycieli, wychowawców, a także rodziców w procesie towarzyszenia zarówno młodemu pokoleniu, jak i dorosłym w dochodzeniu do wolności. Czego Tischner, który sam był wychowawcą, czy to jako ksiądz, czy to jako nauczyciel akademicki, może nauczyć nas dziś w obszarze dochodzenia do wolności i obcowania z nią. W przypadku osób nieco starszych, takich, które doświadczyły różnych rodzajów politycznego i społecznego zniewolenia przed 1989 rokiem, zasadne będzie pytanie, gdzie aktualnie się znajdujemy na naszej drodze do wolności. Odczytania pedagogiczne Tischnerowskiej koncepcji wolności mogą być różne. Poniżej proponujemy rozważenie kilku tropów.

1. Dochodzenie do wolności jako dramat – według Józefa Tischnera droga do wolności jest dramatem, to znaczy zawsze rozgrywa się na jakiejś scenie i obejmuje wielu aktorów. Dynamiczny charakter tej drogi uniemożliwia przewidzenie, dokąd człowiek zostanie doprowadzony, kto okaże się w tym procesie jego sojusznikiem, a kto będzie starał się, świadomie lub nieświadomie, utrzymać go w stanie zniewolenia. Dramatyczny wymiar wychowania do wolności nie oznacza, że w każdym przypadku mamy do czynienia z tragedią wolności, ale oznacza, że nie jesteśmy w stanie, jako pedagodzy, zaplanować z góry bezpiecznego i pewnego szlaku, który doprowadzi do wolności naszych uczniów. W związku z tym pojawia się kolejne pytanie – czy proces dochodzenia do wolności ma jakiś kres, czy można kiedykolwiek zaprzestać uczenia i uczenia się wolności. Wreszcie można zapytać, czy wolność jest dla wszystkich, czy tylko dla niektórych, na przykład dla tych, którzy przeżywając swój dramat są gotowi do podejmowania ryzyka, do gry o bardzo wysoką stawkę.

2. Rola etyki w dochodzeniu do wolności – dla Józefa Tischnera myślenie o wolności poza kontekstem wartości byłoby niezrozumiałe. Jednak proste stwierdzenie, że wolność jest dobra, a zniewolenie złe, nie oddaje w pełni złożoności tego problemu. Nie każda wolność może być nazwana dobrą, są takie jej rodzaje, które krzywdzą innych i tym samym niszczą konstytutywną dla wspólnoty solidarność. Podobnie nie każde zniewolenie jest złe w sensie moralnym, nie za każde odpowiedzialność ponosi człowiek. Jest wiele rodzajów zniewolenia, które są wpisane w stosunki społeczne, w ujawniającą się w nich niesprawiedliwość. Dlatego często człowiek jest ofiarą zniewolenia, ale nie jego źródłem. Czy jako pedagodzy powinniśmy dbać przede wszystkim o przekazywanie uczniom konkretnych wartości etycznych, które w naszym przekonaniu są warunkiem możliwości wolności, czy też skupić się na wzmacnianiu samej wolności, takiej jaka jest ona tu i teraz, ufając, że wolny człowiek potrafi ostatecznie samodzielnie wybrać właściwe dla siebie wartości? Pytanie to dotyczy w istocie tego, czym jest autonomia ucznia.
3. Rola religii w dochodzeniu do wolności – o ile w przypadku etyki kluczowym pytaniem jest to, jakie wartości z jednej strony są warunkami możliwości bycia wolnym, z drugiej zaś mogą świadczyć o tym, że wolność ta została już osiągnięta, o tyle w przypadku religii główna wątpliwość dotyczy tego, czy, a jeśli tak, to w jakim sensie, religia może w ogóle sprzyjać dochodzeniu do wolności. Dla wielu współczesnych myślicieli pytanie, czy religia jest źródłem wolności, czy raczej zniewolenia, wcale nie jest przesądzone, a jeśli jest, to odpowiedzi rozkładają się po połowie. Dotykamy tu ważnego także dla Józefa Tischnera zagadnienia obecności religii w sferze prywatnej oraz publicznej, jak również pytania o kształt religii sprzyjającej wolności. Te pytania otwierają nas na przykład na kwestie nauczania religii w szkołach publicznych lub formacji duchowej we wspólnotach parafialnych;
4. Rola przedsiębiorczości w dochodzeniu do wolności – to zagadnienie może wydawać się zaskakujące w kontekście rozważań nad myślą Józefa Tischnera, niemniej warto je przywołać, gdyż pozwala ono skupić uwagę na Tischnerowskiej krytyce marksistowskich stosunków produkcji i dostrzec propozycje przezwyciężenia zniewolenia wpisanego w te stosunki. Tischner nie był promotorem liberalizmu, ale nie był też kolektywistą, który postrzegałby pracę człowieka wyłącznie w kontekście interesu grupy. Praca według niego miała służyć rozwojowi człowieka, a nie jego degradacji. Tym, co powinno łączyć ze sobą pracujących ludzi, nie są stosunki dominacji i podporządkowania, ale stosunki solidarności. Co teksty Tischnera mogą powiedzieć dziś pedagogom pracy, zarówno tym, którzy analizują świadczenie pracy przez pracowników najemnych, jak i tym, którzy zastanawiają się nad kreatywnością i innowacyjnością w tworzeniu biznesu przez pracodawców? Jakie wartości należałoby uznać za konstytutywne z punktu widzenia efektywnej pracy?

5. Rola zaangażowania obywatelskiego w dochodzeniu do wolności – to ostatni trop, który chcielibyśmy zaproponować w namyśle nad pedagogią Józefa Tischnera. To, że pojawia się on na końcu, nie znaczy, że jest mniej ważny od innych. Wydaje się, że jest wręcz przeciwnie. Tischner nie tylko pisał o wychodzeniu ze stanu zniewolenia, ale także podejmował konkretne działania, których celem było podkreślenie potrzeby zaangażowania obywatelskiego. Działania te podejmował między innymi wchodząc w dialog z tak zwaną lewicą laicką, przyjmując na siebie trudną rolę kapelana Solidarności czy wreszcie włączając się przedsięwzięcia polityczne, w których upatrywał, słusznie lub nie, korzyści dla wspólnoty. Analizując to można stwierdzić, że pedagogia wolności nie może ograniczyć się do mówienia o wolności, musi również uwzględniać korzystanie z niej.

Serdecznie zapraszamy wszystkich, którzy interesują się myślą księdza Józefa Tischnera do Chojnic w dniach 23-24 października na konferencję naukową poświęconą wyżej wskazanym zagadnieniom. Konferencja będzie wprowadzeniem do Dni Tischnerowskich, które zgodnie z ubiegłoroczną tradycją odbędą się również w Chojnicach w dniach od 24 do 26 października.

KOMUNIKAT NR 1

1. Uczestnictwo w konferencji

- 1.1.1. Warunkiem uczestnictwa jest przesłanie zgłoszenia do dnia 20.09.2017.
- 1.1.2. Potwierdzeniem zgłoszenia jest przekazanie opłaty konferencyjnej na konto podane przez organizatorów nie później niż do dnia 30.09.2017
- 1.1.3. Druk zgłoszenia dostępny jest pod adresem:
http://www.filozofiaedukacji.ukw.edu.pl/jednostka/filozofia_edukacji

2. Organizacja konferencji

- 2.1. Obrady odbywać się będą w dniach 23-24 października 2017 r. w Centrum Edukacyjno-Wdrożeniowym, ul. Piłsudskiego 30a, 89-600 Chojnice
- 2.2. Obrady będą się toczyły w sekcjach tematycznych. Organizatorzy przewidują na każde wystąpienie 30 minut, które prelegent może wykorzystać według własnego uznania (np. 20 minut wystąpienia + 10 minut dyskusji).
- 2.3. Organizatorzy przewidują opublikowanie tekstów referatów w czasopiśmie punktowanym, po uprzednim uzyskaniu pozytywnych recenzji lub w książce pokonferencyjnej. Komitet Naukowy Konferencji zastrzega sobie prawo nieprzyjmowania propozycji wystąpień wykraczających poza problematykę obrad.

3. Sprawy bytowe uczestników

Opłata konferencyjna (350 zł) obejmuje: wyżywienie (23.10.2017 - obiad, bufet kawowy, uroczysta kolacja; 24.10.2017 - obiad, bufet kawowy); obsługę konferencji i druk publikacji konferencyjnej; Opłatę za noclegi uczestnicy wnoszą samodzielnie.

Opłatę konferencyjną należy wpłacić na konto: 92 1500 1360 1213 6001 8602 0000 z dopiskiem:

Konferencja: „Człowiek na drodze...”

podając również imię i nazwisko uczestnika, za którego jest uiszczana opłata.

Koszty podróży uczestników konferencji pokrywają jednostki delegujące

Faktury są wystawiane tylko na osobę wpłacającą.

4. Korespondencja:

adres: Zakład Filozofii Wychowania i Edukacji Obywatelskiej, UKW Bydgoszcz

ul. Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz

e-mail: kazczer@ukw.edu.pl (dr Kazimierz Czerwiński)

zientkowski@miastochojnice.pl (dr Przemysław Zientkowski)

tel: 604 497 791

Bezpośrednio po zakończeniu konferencji w dniu 24 października 2017 r. o godzinie 17 rozpoczyna się impreza popularno-naukowa pod nazwą **Chojnickie Dni Tischnerowskie**. Szczegóły na www.miastochojnice.pl

KARTA ZGŁOSZENIA UCZESTNICTWA W KONFERENCJI

Człowiek na drodze od totalitaryzmu do wolności. Józefa Tischnera odczytania pedagogiczne

Imię i nazwisko:	
Tytuł, stopień naukowy:	
Uczelnia (nazwa i adres):	
Adres do korespondencji, telefon, e-mail	
Tytuł wystąpienia:	
Charakter wystąpienia:	
referat	komunikat z badań
Abstrakt (max 600 znaków):	
Podpis uczestnika.....	

Dane instytucji, na którą ma być wystawiony rachunek

Nazwa instytucji:

Adres:

NIP:

WYPEŁNIONY FORMULARZ PROSZĘ PRZESŁAĆ NA ADRES ORGANIZATORÓW
DROGĄ ELEKTRONICZNĄ LUB TRADYCYJNĄ